

ДЗЕ ПАМЫЛКІ, А ДЗЕ...

Вядомы беларускі лінгвіст доктар філагічных навук (1963), член-карэспандэнт НАН Беларусі (1969), заслужаны дзеяч навукі БССР (1978), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1971), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь (2000) **Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч** пайшла з зямнога жыцця 24.11.2003. На вялікі жаль, у некаторых артыкулах калег Юзэфа Фларыянаўны і, што прыкра і абуральна, у многіх дзяржаўных энцыклапедычных даведніках Беларусі дата смерці яе падаецца няправільна - 24.11.2002. Гэта бачым у наступных публікацыях: Л.П. Кунцэвіч. Руплівая даследчыца роднай мовы // Веды. 2009, 12 студзеня, с. 7; В.М. Курцова. Шчыраванне роднаму слову // Веды 2011, 1 жніўня, с. 6; Л.П. Кунцэвіч. Руплівы даследчык роднай мовы (да 100-годдзя з дня нараджэння Ю.Ф. Мацкевіч) // Беларуская лінгвістыка. 2011. Выпуск 67, с. 173; Рэспубліка Беларусь. Энцыклапедыя. Том 4. Минск. 2007, с. 680; Большой белорусский энциклопедический словарь. 2011. Минск. "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі". Главный редактор Т.В. Белова, с. 211.

Пасля ўбачанага аўтар гэтых радкоў звярнуўся ў выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" і паказаў гэтую прыкрутую памылку. Загадчыца рэдакцыі літаратуры і мастацтва выдавецтва паглядзела ў картатэку імёнаў персаналій вучоных і дзеячаў культуры Беларусі і сказала мне, што ў картатэцы стаіць дата смерці Ю.Ф. Мацкевіч 24.11.2003, правільная дата. Спецыяліст запэўніла мяне, што ў далейшым гэта памылка будзе выпраўлена; сказала, што ў хуткім часе выйдзе з друку другі том даведніка "Энцыклапедыя. Регионы Беларуси. Витебская область", дзе будзе змешчаны артыкул "Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна", у якім дата смерці Ю.Ф. Мацкевіч будзе пададзена правільная - 23.11.2003. Неўзабаве гэты том выйшаў з друку, а памылка засталася нявыпраўленай! Пададзена: Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна (27.7.1911, д. Ухлё Чашніцкага р-на - 23.11.2002). Праўда, ёсць публікацыі і даведнікі, дзе дата адыходу ў іншы свет Юзэфа Фларыянаўны Мацкевіч прыводзіцца правільная. Прыводзім гэтыя прыклады: Т.М. Трухан. Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (Да 95-годдзя з дня нараджэння) // Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. 2006, № 3, с. 124; І.У. Саламевіч. Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна. // Беларускі фальклор. Энцыклапедыя. Л.-Я. Том 2. 2006, с. 127; Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна (27.7.1911 - 24.11.2003) - мовазнавец, член-карэспандэнт з 1969, заслужаны дзеяч навукі БССР (1978), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1971), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь (2000) // Адзяленне гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Да 75-годдзя з дня заснавання. 2011, с. 98).

Беларускі мовазнавец Ю.Ф. Мацкевіч выбрана членам-карэспандэнтам у 1969 годзе. На жаль, адносна часу абрання яе членам-карэспандэнтам у друку таксама ідуць памылкі. Так, А.А. Крывіцкі на с. 84 часопіса "Беларуская лінгвістыка" (вып. 1) у артыкуле "Юзэфа Фла-

рыянаўна Мацкевіч (Да 60-годдзя з дня нараджэння)" напісаў: "Як буйнейшы і вядомы спецыяліст па беларускай дыялекталогіі, ініцыятыўны арганізатар навукова-даследчай працы і аўтар іматэрыялаў і грунтоўных навуковых прац Ю.Ф. Мацкевіч у 1968 г. абрана ў члены-карэспандэнты АН БССР". "3 лёгкая рукі" А.А. Крывіцкага гэта памылка (1968, а не 1969) паўтарылася ў публікацыях П.А. Міхайлава [гл. "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (Да 70-годдзя з дня нараджэння)" // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 20. 1981, с. 79], яго ж [гл. "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (Да 80-годдзя з дня нараджэння)" // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 40. 1992, с. 73], Л.П. Кунцэвіч [гл. "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (Да 85-годдзя з дня нараджэння)" // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 46. 1996, с. 89], яе ж [гл. "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (Да 90-годдзя з дня нараджэння)" // Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. 2001, с. 144; яе ж [гл. "Руплівы даследчык роднай мовы (да 100-годдзя з дня нараджэння Ю.Ф. Мацкевіч)" // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 67, с. 173], Ф.Д. Клімчука [гл. "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (да 90-годдзя з дня нараджэння)" // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 51. 2001, с. 94]. Праўда, цешыць тое, што ўсе беларускія энцыклапедычныя даведнікі падаюць год выбару Ю.Ф. Мацкевіч членам-карэспандэнтам правільна.

Л.П. Кунцэвіч у сваім артыкуле "Юзэфа Фларыянаўна Мацкевіч (да 85-годдзя з дня нараджэння)" (гл. "Беларуская лінгвістыка". Выпуск 46. 1996, с. 89) і В.М. Курцова ў сваіх артыкулах "Даследчык народных скарабаў" (гл. "Літаратура і мастацтва". 2011, 12 жніўня, с. 5) і "Шчыраванне роднаму слову" (гл. "Веды". 2011, 3 кастрычніка, с. 6) пішуць, што Ю.Ф. Мацкевіч напісала звыш 80 навуковых прац у галіне дыялекталогіі і гісторыі беларускай мовы. Адносна гэтага сцвярджэння неабходна сказаць наступнае. Я.М. Рамановіч і аўтар гэтых радкоў займаліся вывучэннем навуковай дзейнасці Ю.Ф. Мацкевіч і сістэматызацыяй, бібліяграфіяй яе навуковых прац. Я.М. Рамановіч у сваім спісе падае 102 пазіцыі прац Ю.Ф. Мацкевіч (гл. кнігу "Жывое наша слова. Дыялекталогічны зборнік. Да 90-годдзя члена-карэспандэнта НАН Беларусі Ю.Ф. Мацкевіч. 2001, с. 10-19). Трэба зазначыць, што ў спіс прац Юзэфа Фларыянаўны, прыведзены ў названым вышэй зборніку Я.М. Рамановіч, увайшлі не ўсе апублікаваныя працы Ю.Ф. Мацкевіч, асабліва працы, што выйшлі ў свет у замежных выданнях, а таксама некаторыя публікацыі, якія былі выпушчаны ў айчынных выданнях. Так, у спісе, падрыхтаваным Я.М. Рамановіч, адсутнічаюць навуковыя працы, у якіх прымала ўдзел Ю.Ф. Мацкевіч: J. Mackiewicz, A. Muraszka, A. Obrebska-Jablonska. O niektorych gramatycznych osobliwosciach gwar bialoruskich // Slavica orientalis. XI, 1. 1962; Ю.Ф. Мацкевич, А. Г. Мурашко, А.В. Орешонкова. Об итогах работы по составлению атласа белорусских народных говоров // Вопросы диалектологии восточнославянских языков. М., 1964; Ю.Ф. Мацкевич, Е. Гринавешке, Е.М. Романович, Е.И. Чеберук. О некоторых белорусско-

польских изолексах // Rozprawy Komisji Językowej LTN, t. XXXII, 1986; Ю. Мацкевич, Л. Молчанова. Лексический атлас белорусских народных говоров // За передовую науку. 1986, 6 июня, с. 5 і інш.

З'явіўся на свет "Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча" (1979-1986) у пяці тамах. Ю.Ф. Мацкевіч з'яўляецца суаўтарам у кожным з гэтых пяці тамоў. Усе гэтыя тамы выходзілі ў розныя гады (1979, 1980, 1982, 1984 і 1986). У спісе прац, падрыхтаваных Я.М. Рамановіч, усе тамы гэтага слоўніка пададзены пад адной пазіцыяй (67), а павінны былі быць разнесены на пяць пазіцый.

Як бачым з аналізу, член-карэспандэнт НАН Беларусі Ю.Ф. Мацкевіч з'яўляецца аўтарам не 80 навуковых прац, як заяўляюць у друку Л.П. Кунцэвіч і В.М. Курцова, а дзесьці каля 120 публікацый.

У часопісе "Весті Акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук" 1993, № 1, с. 110-111 быў апублікаваны артыкул "Мікалай Васільевіч Бірыла", напісаны Г.У. Арашонкавай і В.П. Лемцюговай, у якім на старонцы 111 аўтары пішуць: "Сорак пяць гадоў натхнёнай творчай працы аддаў М.В. Бірыла служэнню філагічнай навуцы. За перыяд сваёй навуковай дзейнасці ён апублікаваў каля 100 навуковых прац, прысвечаных актуальным пытанням беларускага мовазнаўства".

У 2000 годзе пачаўся свет зборнік навуковых артыкулаў "Беларуская мова і мовазнаўства. Да 75-годдзя акадэміка М.В. Бірылы". Зборнік пачынаецца з артыкула І.К. Германовіча "М.В. Бірыла як мовазнавец", у якім падрабязна прасочваецца жыццёвы і навуковы шлях вядомага беларускага мовазнаўца акадэміка АН БССР Мікалая Васільевіча Бірылы (1923-1992). Артыкул завяршаецца спісам навуковых прац М.В. Бірылы, якія выйшлі пры жыцці аўтара і пасля яго адыходу ў іншы свет. Спіс налічвае 118 пазіцый. Сюды неабходна дадаць яшчэ адну працу М.В. Бірылы, падрыхтаваную да друку В.М. Курцовай і названую ёй "Слоўнік Капыльшчыны". Гэта лексічны дадатак да кандыдацкай дысертацыі М.В. Бірылы "Гаворкі Чырвонаслабодскага раёна Бабруйскай вобласці" (1953). Працу "Слоўнік Капыльшчыны" В.М. Курцова змясціла ў кнізе "Беларуская дыялекталогія. Матэрыялы і даследаванні. Зборнік навуковых артыкулаў. Выпуск 3". Мн., "Беларуская навука". 2014, с. 5-23.

Такім чынам, канчатковы спіс навуковых прац акадэміка М.В. Бірылы складае 119 пазіцый.

І вось у 2004 годзе ў 54 выпуску часопіса "Беларуская лінгвістыка" з'явіўся артыкул В.П. Лемцюговай "Мікалай Васільевіч Бірыла (Да 80-годдзя з дня нараджэння)", дзе на дваццатай старонцы штогодніка чытаем: "За час сваёй навуковай дзейнасці Мікалай Васільевіч [Бірыла] напісаў і апублікаваў звыш 200 навуковых прац". Хоць, як было адзначана вышэй, у артыкуле "Мікалай Васільевіч Бірыла", напісаным той жа В.П. Лемцюговай у суаўтарстве з Г.У. Арашонкавай, было сказана, што "за перыяд сваёй навуковай дзейнасці ён [М.В. Бірыла] апублікаваў каля 100

навуковых прац". Артыкул "Мікалай Васільевіч Бірыла", падрыхтаваны Г.У. Арашонкавай і В.П. Лемцюговай, быў напісаны і апублікаваны ў 1993 годзе, калі М.В. Бірылы ўжо не было ў жыцці (ён пайшоў у іншы свет 30 верасня 1992 года). Дарэчы, дэзынфармацыя, наўмысная тэндэнцыйнасць В.П. Лемцюговай паўтарылася ў выданні "Адзяленне гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Да 75-годдзя з дня заснавання" (Мн., "Беларуская навука". 2011) у артыкуле "Бірыла Мікалай Васільевіч, акадэмік-сакратар Адзялення грамадскіх навук Акадэміі навук БССР у 1977-1992 гадах" (с. 68), дзе таксама напісана: "За час сваёй навуковай дзейнасці М.В. Бірыла апублікаваў звыш 200 навуковых прац".

Статыстыка, асабліва ў навуцы, у навуковых публікацыях, павінна быць аб'ектыўнай, дзе не дараваць прыпіскі, тым больш на ўсе сто і больш працэнтаў.

Да акадэміка М.В. Бірылы акадэмікам-сакратарам Адзялення грамадскіх навук АН БССР быў акадэмік **К.П. Буслаў**, і ў згаданым вышэй даведніку на с. 64 сказана: "Усяго К.П. Буславым было апублікавана больш за 80 навуковых прац"; і ніхто не напісаў, што ён апублікаваў 180 або 280 прац. Раней, у 1960-1967 гадах, аддзяленне ўзначальваў акадэмік **Ц.С. Гарбуноў**. Ён з'яўляецца аўтарам звыш 20 навуковых прац, у тым ліку 7 манаграфій і брашур. Пададзена тут усё аб'ектыўна, без якіх бы там не было перабольшванняў. Да акадэміка Ц.С. Гарбунова Аддзяленне грамадскіх навук АН БССР у 1943-1960 гадах ўзначальваў вядомы гісторык акадэмік АН БССР У.М. Перцаў. У даведніку паказана, што "Уладзімір Мікалаевіч з'яўляецца аўтарам больш як 60 навуковых прац, у тым ліку 5 манаграфій". І без ніякіх прыпісак. Акадэмік **У.М. Перцаў** аддаў самаахвярнаму служэнню навуцы каля шасцідзясяці гадоў. І ніхто не падумаў ні ў гэтым даведніку, ні ў іншых месцах напісаць, скажам, лічбу 160 ці 260 замест правільнай і аб'ектыўнай лічбы 60.

І ў заключэнні свайго артыкула лічым неабходным звярнуць увагу на яшчэ адзін прыкры недагляд. І ён, на вялікі жаль, з практыкі выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" імя Петруся Броўкі. У 2006 годзе ў выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя" імя Петруся Броўкі выйшла ў свет выданне "Беларускі фальклор. Энцыклапедыя". Л.-Я. Том 2. На 716 старонцы гэтай працы змешчаны артыкул "**Цішчанка Іван Кірылавіч**", прысвечаны вядомаму беларускаму фалькларысту, літаратуразнаўцу і педагогу. На вялікі жаль, гэты артыкул забяспечаны фатаграфіяй не Цішчанкі Івана Кірылавіча, а фатаграфіяй Цішчанкі Івана Рыгоравіча - вядомага беларускага хіміка-арганіка, члена-карэспандэнта АН БССР, прафесара БДУ.

Мікалай Крыўко,
вядучы навуковы супрацоўнік
Цэнтра даследаванняў
беларускай культуры, мовы і літаратуры
НАН Беларусі.